

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri Eestimaa Haigekassade Liidu häälekandja

Nr. 2

Weebruar.

1928

Tellimise hind postiga:
aastas . . . — 120 senti
6 kuu peale — 60 "
3 " " — 30 "
1 " " — 10 "
Wälismaale aastas 150 "

Ilmub kord kuus.
Talitus ja toim.: Tallinn, Nunne tän. 11, krt. 6.
Tellimisi wõtawad wastu kõik haigekassad ja
postiasutused.
Üksiknumber 10 senti.

Kuulutuste hinnad:
1 lhk. . . . . kr. 20.-
¹/₂ " . . . . . " 10.-
¹/₄-6.- ja ¹/₈ lhk. 3.-
Teksti ees — 50⁰/₀ kallim.

SISU: 1) Töölisklass wõitluses elu eest! — L. Johanson. 2) Nahk ja nahategewus — Dr. W. Oja. —
3) Migraena — peawalu — Dr. A. Sergejew. 4) Töölise kinnitusröök terwes maailmas —
L. Rewolt. 5) Tööpäewa pikkus mitmes riigis — J. K. 6) Kinnitusnõukogu I osakonna täht-
samaid otsusi. 7) Õnnetusabirahad ja haigekassa. 8) Kinnitusemeti otsusi. 9) Mitmesuguseid
teateid. 10) Kuulutused.

B. Murillo.

Noor kerjus.

Töölisklass wõitluses elu eest!

L. Johanson.

Hingamisepäew: nädal otsa on tööd tehtud, nüüd puhkus! Selle mõte: inimene vajab puhkust, et oma jõudu wärskendada uuele tööle.

Hingamisepäewal kostawad torni alt, mis löikab läbi õhu ja näitab taewa ääretuse ja lõpmatuse poole, saatuslikud sõnad: Palehigis pead sa oma leiba teenima!

Päew kaob päewa järgi, kuu kaob kuu järgi, aasta aasta ja aastasada aastasaja järgi, kuid nagu raske, roostetanud, külm ja julm raudahel, millega inimhing ja keha neetud aja ja ruumi külge, nii ulatab see needmine põlwest põlwe, aastatuhandest aastatuhandesse:

Palehigis pead sa oma leiba teenima!
Mis eest see needus?

Selle eest, et esimene inimpaar, nii kõneleb muinasjutt, olewat maitsnud keelatud hea ja kurjatundmise puust.

Kas on inimsugu tõesti neetud: kõik need inimesed, kes olnud ja saanud põrmuks, kadudes igawikku ja kõik need, kes tulewad ja elawad kui uued põlwed.

Ei!

Just sellest hea ja kurjatundmise puust, mille maitsmise eest olewat heidetud inimesed needmise küüsi, on kaswanud aastasadade jooksul suur ja elust kohisew teaduspüü, millest maitses walgestub inimelu, tema minewik, arenemiskäik, tema elu puudused.

Ja see teaduspüü tõstab kätte ka tulewikult.

Palju eksitusi ja wäärarwamisi, mis inimese mõtet kammitas hoidnud, on juba puruks langenud teaduse tuliste wasarlöökidest all.

Teadus on purustanud ka selle legendi, et inimene neetud on ja peab tingimata, paratamata kannatama rasket ja ülejõu käiwat tööorjust.

Mitte igal ajal pole olnud töö praegusel kujul inimesel osaks.

Praegusaja töölise elu suitsuses ja tolmuses töökojas, krigisewate kangrumasinat ja leegitsewa tuleääsi ees wiiks ürginimese hullumeelsusse.

Ja mitte kõigi kohta pole maksew see needmine.

Alati on olnud klasse ja kihte, kes ei tunne seda needmist:

Wanas ajaloos: orjapidajad, keskajal — feodaalherrad, uuel ajal — kapitalistid.

Nende kohta pole kunagi maksnud needmine: Palehigis pead sa oma leiba teenima.

— — — — —
Teadus näitab, et inimajaloos on töötingimised alati muutunud.

Ürginimese töö, orjatöö, pärispõlwe talupoja töö, praegusaja wabrikutöölise töö, — erinewad oma iselaadi, oma korralduse, tingimuste ja selle mõju poolest mis tal on inimese hinge ja keha peale.

Ja peabki muutuma ühes majanduslise arenemiskäigu tagajärjel ühiskonnas tekkinud muudatustega.

Ja teaduspüü üks haru — sotsiaalhügiene, sotsiaalterwishoid on see, mis walgestab töö sisemust, tuuma, näitab elamistingimuste ja töö mõju surewuse, sündiwuse ja üldse rahwa terwise peale.

Teadus näitab teed ja abinõud, kuidas parandada töö tingimusi ja heita iket, et muutuks töö tõsiseks elu sikuks, mis ei rõhu ega laasta, waid ainult loob wäartusi ja toob loomisrõõmu inimesele.

Teadus määrab kindlaks normaalse töö ja selle tunnusmärgid ning tingimised.

Selleks on tekkinud uus teadusedisipliin — professionaal, kutse terwishoid.

— — — — —
Missugune on praegusaja töölise seisukord?

Ta pole kui isik ori, waid waba kodanik!

Nii teoreetiliselt ja poliitiliselt.

Kuid ilma majanduslise iseseiswuseta on raske kasutada poliitilisi õigusi.

Kõik kannawad oma ihul särki, üks peenemat ja uhkemat, teine karedamat ja odawamat.

Kas on aga mõnedki kunagi mõtelnud: Kuidas walmistatakse see särk?

Kuidas töötawad palehigis, elawad wiletsates onnides ja kaswatawad lapsi, alatoilusest werewaesid, kõhnu, need töölised, kelle käest läbi käib puuwill ja lina enne kui nad kangaks saawad?

On wähesed näinud tekstiiltööstusi ja peatanud kudumismasinat ees, mille taga naised päewast päewa teewad üksluiset tööd, saades selle eest töötasu,

mis võimaldab — ainult waewalist elu, isegi mitte täielikku tööjõu uuendust.

Ja missugune on selle naistöölise elu, kes päewast päewa — õmbleb, were-waene, kahwatu, umbes ja õhuta, rös-kes ja päikseta toas!

Ta on ju waba isik!

Töölisel on enesemääramise õigus.

Aga tal on ka ainult kaks võimalust: tööd teha, oma tööjõudu müüa turuhinna eest wõi surra.

Üks töölikirjanik ütleb: Oh Jumal, miks on leib nii kallis ja inimweri ning ihu nii odaw!

Proletariaadi tunnusmärk on see, et tal puudub saaduste, wäärtuste walmistamiseks, töö tegemiseks — kapitaal: ta peab oma tööjõudu müüma sellele, kelle käes on kapitaal.

Kewadel, kui ärkab loodus, lähewad puud lehte.

Sügisel, kui tulewad hallawööd, külmad, tuuled ja tormid, loodus oma rikkust enam küllaldaselt ei anna, waid ennast talwe raske aja wastu walmistab, lange-wad puulehed kolletanult porisele mullapinnale, kus nad jalge alla sõikutakse, kuni walge lumewaip neid katab. Uuel kewadel — kus on nad siis?

Lehed on oma töö teinud ja saawad — huumuseks, mullaks.

Töölisi on wõrreldud — puulehtiga.

Kui tööline täis tööjõudu, siis loob ta wäärtusi, elu.

Kaob tööjõud, üteldakse: Mooramees on oma töö teinud, ta wõib minna!

Raha on walatud wabadus, ütleb Dostojewski,

Tshehi uuemal kirjanikul Karel Capékil on draama: Rossumi Universal Robotid.

Kes on robotid?

Waatame, kes nad on.

Draama mängib tulewikus.

Opetlane Rossum on ülesleidnud wormeli, kuidas walmistada inimmasinaid.

Wabrik, kus neid inimmasinaid walmistatakse, asub üksildasel saarel. Robotisi produtseeritakse seal mitmet sorti — intelligentsi, proletaarlasi, tugewuse ja soo järgi, — just nii, nagu tellijad soowiwad ja turg nõuab. Neil inimmasinatel puudub hing. Alles pärastpoole läheb korda neile omaseks teha ka mõnda tunnet, — walutunnet ja kirge.

See uuendus tähendab robotide-inim-

masinate walmistuses hiigla edusammu, niisuguseid inimmasinaid wõib juba igal tööalal tegewusse rakendada: inimesed wõiwad nende tööwiljast elada. Robotisi walmistatakse miljonite wiisi, nendega töötatakse wabrikutes ja põldudel, nendest moodustatakse sõjawäed.

Kuid see hiiglapööre saab saatuslikuks kogu inimkonnale: kuna nüüd võimalikuks on saanud inimmasinaid kunstlikult walmistada, kaob tarwe inimeste endi siginemiseks ja nad ei sigine ka tõepoolest enam. Robotid, kelles mõningad tunded arenenud, tõusewad seisukorra peremeesteks, wõtawad wõimu pärisinimestelt, surewad inimesed, peale ühe. Kuid nende walmistaja surmaga kaob ka nende arwu suurendamine. Ainult üks on jäänud, kes waewab ja pingutab oma inimaju mõttega: kuidas peasta inimelu väljasuremise eest. Tal on tagajärgi: Robotides ärkab armastustunne ja — uued inimesed sünniwad ilma.

Kas ei peegeldu siit wastu proletariaadi elu.

Praegu pole tarwis robotisi: töölisi on küllalt, enam kui turg nõuab.

Niisugune on töölise seisukord praeguses ühiskonnas.

Skandinaawia kirjanik Henrik Ibsen ütleb omas „Rahwawaenlases“: Tugew on see, kes üksi on. Kuid on olukordi, kus inimene üksikuna murdub, kuid ühes teistega ühiselt raskused ja takistused wõidab.

Tugew on inimene, kui ta — masinad oma tahmise järele käima paneb.

Tööta inimene, perekonna isa, kellel pole tööd, on jõuetu kui wäeti laps ja piinast puretud südamega on ta sunnitud waatama, kuidas tema lapsed nälja ja puuduse käes peawad kannatama, tõbesse sattuwad ja — warakult surmasülle warisewad — kui toidu puudusel kolletanud puulehed.

Tööline, — kui wõimetu on ta siis, kui ta ei suuda isegi alati, kui tööd teha tahab, seda leida.

Kui wõimetu on ta siis, kui ta koputab wabriku, tööasutuse, selle, kelle käes kapitaal, ukse pihta ja pakub: osta mind! Osta minu tööjõudu! Osta mind, elusat inimest! Osta minu ihu, minu werd, osta minu hinge, osta minu elu! Ja wastuseks kõlab tänapäew sadandetele

ja tuhandetele perekondadele nii saatuslikud sõnad:

Ei ole anda tööd!

Ehk:

Oled nõrk, wõtan teise!

Ja kui nõrk on tööline siis, kui ta ilma et tööd oleks leidnud, kodu hiilib — arg kul süüdlane ja tema poole pööravad naise silmad, täis pisaraid, mis woolawad koltunud põskil ja süütud lapsed häälitsewad:

Isa, süüa tahan!

Isa, kas töid oma lastele leiba?!

Nõrk, jõuetu, wäga jõuetu on siis tööline.

— — — — —
Praegu on töölistel madalikul, karil: üldine majandusline kriis sirutab oma kooljakäe kui luupainaja nende perekonna-elu üle.

Majandusline kriis? Mis ütleb see sellele, kellel warandus?

Mitte midagi muud, kui seda, et pole alati — warade juurdekasw nii suur kui tawaliselt.

Mis toob ta töölisele, kes ainult oma tööjõust elab?

Nälga ja külma, wiltsust ja waesust, haigust ja surma!

Kui Tallinnas, suurtoöstuse pesapaigas, Kopli poolsaarel on juba toöstuse surnuaed, kus hauaküngas hauakünka kõrwal, rist risti kõrwal, kui seal, kus kõlased wasarate hoobid ja huugasid masinad, liiguwad nüüd üksikud töölistel kui surnuaia leinajad, siis näitab see: laastaw tõbi on walluranud toöstuslise elu, rahwa majanduse üksikud organid, elundid on halwatud ja kuiwanud, kui pehistanud puuksad.

Majanduselu, riigi organismi wõib wõrelda — inimese organismiga.

On üks elund haige, kas wõi wäike sõrm, siis annab walu ennast tunda. On rike tõsisem — tuleb palawik ja pulsilõök pole normaalne.

— — — — —
Kapitalism on küll wägew: ta wõib purustada ja sõtkuda inimesi.

Aga ta on ka jõuetu: ta pole suutnud elu üldiselt parandada, waid tema tunusmärk on:

Ühel pool rikkus, teisel pool kaswaw pauperism, waesus.

XX. aastasada — kapitalismi hiilgeaegjärk!

Waranduste üksikute kätte koondumise ja suure rahwaosa waesenemise aegjärk!

XX. aastasada! Leiduste aastasada, autode, aeroplaanide ja raadio aastasada, aga ka weriste sõdade, tiisikuse, tüüfuse, suguhaiguste ja teiste taudide aastasada.

XX. aastasada! Wabrikute ja suurtoöstuse aastasada, aga ka nälgiwate tööliste hulkade kaswamise aastasada. Aastasada, kus kõrge ehituskunst ja palee kõrwal — wiltsad onnid, suurtalude serwadel — popside pisikohad, kunstimuuseumite kõrwal — pimedad ja õhuwaesed maalritöökojad rõsketes keldrites.

Ühel pool lossielanikud, kuid sealsamas inimesed, kes 70 a. mullakoopas elawad!

Iga suwila, willa, suwelossi kõrwal on — ka majahoidja ütt.

Ühes inimesed rõõmsad, muretud teises juba warakult kurbus, waew ja mure igapäised külalised.

— — — — —
Kuidas kindlustada tööliste seisukorda praeguses ühiskonnas, millele nii wõlgas ja weretu ilme?

Selleks näitab teed — sotsiaalterwishoid, professionaal-terwishoid.

Elutingimused, mis on loomalikud, tulewad muuta loomulikkudeks.

Tööliste seisukord tööajal ja wäljaspool tööd on kindlustamata, tööline elab tingimuses, mis häwitab ta enese, aga ka ta perekonna elu!

Rahwa terwishoiu seisukohalt on see kuritöö!

Riigiwõim, kes üldsuse teenistuses, peab oma korraldustega kaitsma rahwa terwist.

Selleks näitabki teadus abinõud: töökaitsese ja töölistikinnituse!

Tööpalk peab wõimaldama tööli- sele ja ta perekonnale tarwilikku toitu. Tööliste tööjõud nõuab igapäew uendamist.

Korter peab wastama terwishoiu nõuetele.

Tööaeg tuleb normeerida nii, et tööline wäsimusest wõib puhata. Wäsimus on mürgitus. Kui wäsimuse mürgitust organismist puhkuse läbi ei kõrwaldata, siis laguneb organism warakult.

Tööliste ainuke sissetuleku hallikas on ta — tööjõud! See on ta eraomandus, ta warandus.

Surnud eraomandus, hooned, mööbel, igasugune liikuv ja liikumata varandus on häwinemise vastu kinnitatud.

Ka elaw eraomandus tuleb kinnitada.

Inimese tööjõud on väärtus.

Inimene ise on väärtus.

On inimene ühiskonnale andnud, mis suutnud, peab ühiskond temale kindlustama eluülespidamise.

Mustad päewad tulewad töölistele rutem kui teistele kihtidele.

Haigus on töölise perekonna sagedane külaline. Haiguse korral kaotab tööline palga, eluülespidamise: ta ise, aga ka ta perekond jäetakse nälgima, kui ei teostata tööliste haiguse vastu kinnitamist.

Õnnetus, wigastus luurab töölist igal pool. Kui tööline kaotab masina wahel ihuliikmed, on ta eluülespidamise abinõu purustatud: Kui puudub õnnetuste vastu kinnitamine, jääb töölisel ja ta lastel ainukeseks elu alalhoidmise abinõuks kerjakott ja kerjakepp, ligimese armuand, mis on alandaw, aga ei võimalda inimesewäärilist elu.

Tööwõimetus tabab töölist sageli juba enne wanaduse kätte jõudmist. Rasked töötingimised, terwiswastased ruumid, tööstuse mürgitused ja kutsehaigused laastawad alatasa töölise terwist, tuues enneaegset wananemist ja jõuetust.

Tööline tuleb tööwõimetusse vastu kinnitada.

Töölise eluiga on lühem kui teistel kodanikkudel: tööline wananeb warem. Töölist kasutab etfewõtja, kapitalist ainult siis, kui tal on tööjõud, mida tarwitada võib. Kapitalist pole sellest

huwitatud, kuidas tööline elab siis, kui ta tööwõimetu ja wanadusnõrk on, kuidas ta perekond siis eluülespidamist leiab.

Riigiwõim ei wõi aga siin ükskõikne olla: ta peab töölise wanaduse vastu kinnitama, samuti töölise surma korraks ta lese ja lapsed.

Töölisel on õigus tööd teha. Talle tuleb tööd võimaldada. Kui tööline tööd ei leia, siis ei tohi ta jääda nälga ühes omaksetega.

Töölise ja ta perekonna elu tuleb kinnitada tööpuuduse vastu.

Seda nõuab töölise kui elawa inimese, terve rahwa huwid.

Töökaitse ja töölistkinnituse eesmärk on: Waimliselt ja kehaliselt terve inimene, terve rahwas, terve elu!

Töökaitse ja töölistkinnitus on need abinõud, mida teadus näitab selleks, et hoida inimelu kui väärtust enneaegse ja asjatu häwinemise eest*).

Kes peab teostama töökaitse ja igakülgse tööliste kinnitamise?

Töölistklass ise, oma ühisjõu läbi mõjutades riigiwõimule seni, kuni ta nõudmised teostuwad seadusandlisel teel.

Töölistklass ise kaitsku oma elu ja terwist ja nõudku seda riigiwõimult kui kutsutud ja kohustatud rahwa üldhuwide üle walwajalt.

Igaüks, kes teadlikult elust osa tahab wõtta, andku oma jõud lisaks — ühisele tööle otstarbekohaste töökaitse ja kinnitusseaduse eest, tööliste elukorra parandamise eest, sest sellega wõitleb ta rahwa, inimkonna terwise eest, wõitleb haiguse, tööwõimetusse ja surma vastu, wõitleb elu eest.

Nahk ja nahategewus.

Kehakarastamine weega, õhuga ja päikesekiirtega.

Dr. W. Oja.

Meie elame praegu ajajärgus, kus tehniline tsiwilisatsioon, keemia ja füüsika alal, hiigla edusammused on teinud ja weelgi teeb — loodusjõudusid kõiksuguste leiduste abil inimese teenistusesse rakendades. Päew-päewalt tõrjub masinate töö ikka rohkem ja rohkem lihaste (muskli) töö wälja. Waimline (peaajude) töö wõtab ülekaalu lihaste töö üle, mille ta-

gajärjel meie muskolid wähesse töö tõttu ajajooksul ikka rohkem ja rohkem nõr-

*) Töökaitse ja töölistkinnitus on tunnustatud kõigi kultuurriikide poolt. Kinnitusseadused on maksmas: õnnetuste ja wigastuste vastu kinnitamine wähemalt — 59 riigis, haiguste vastu ja emade kinnitamine — 28, tööwõimetusse, inwaliduse vastu kinnitamine — 30, wanaduse vastu ja surma korral omaksete kinnitamine — 39, tööpuuduse vastu kinnitamine — 9 riigis.

genewad ja füüsilisele tööle ning välis-tele mõjudele vähem vastu suudawad panna. Selles peitub kultuurrahwastele väljasuremise hädaoht, millest kultuurrahwad ka aru on saanud ja abinõud tarwitusele wõtnud, mis keha häwinemie eest hoiaksid. Need abinõud on: mõistlik sport ning keha karastamine wee, wärske õhu ja päikesekiirtega. Neid keha karastamise abinõusid peaks iseäranis linnarahwas tarwitusele wõtma.

Keha karastamise juures wee, õhu ja päikesega mängib nahk kõige tähtsamat osa, sellepärast on tarwilik, et meie naha tegewust tunneksime.

Naha ehitus ja tegewus.

Mikroskoobi abil on kindlaks tehtud, et nahk mitmest kihist koosneb. Peal- mist kihti nimetatakse epidermiseks ehk pealishahaks, see on mitme- järguline kord rakukesi. Kõige ülemine rakkude kord on sarwnahaks kujunenud. Sarwnahk kaitseb allpool ole- waid ihujagusid kuiwamise eest. Wede- likud ja gaasid ei suuda kergesti sarw- nahast läbi tungida. Sarwnahk wä- hendab wälimate ärrituste mõju. Terwe sarwnahk ei lase kergesti hakkawate haiguste idusid kehasse tungida; tema juhib soojust halwasti, vähendab elektri- woolu mõju, kaitseb teatawa piirini meid külma ja kuumuse kahjuliku mõju eest.

Pealishaha alumiste rakkude wahel on pigmendi terakesed, millest oleneb naha wärw.

Pealishahale järgneb keskmine kiht ehk pärisnahk. Tema seisab koos peajasjalikult side- ehk kõitkoest. Kõit- koe kimbukesed käiwad üksteisest risti ja rästi läbi. Kõitkoe kimbukeste wahel on paigutatud pärisnaha ülitähtsad aparaa- did, nagu: higi- ja raswanäärmed, were- ja mahlasooned, nahanär- wid; kompimise kehakesed, karwade ja juukste juured ning naha lihaksed, peale selle palju torukesi, mis ka sarwnahast läbi ulatawad. Nende torukeste kaudu heidab nahk higi- ja raswanäärmete abil kehale kahjulikud ollused wälja.

Keskmisele kihile järgneb aluskude, mis peajasjalikult raswarakkudest koos seisab. Rasw, kui halb soojuse edasiandja, kaitseb keha üleliigse ja- hutamise eest.

Naha ehitus on sitke ja kindel. Naha

pehme raswakiht, tema paenduwus ja liikuwus vähendawad wäliseid rõhumisi ja tõukeid.

Ainult terwe nahk oma ülitähtsate aparaatidega wõib looduse poolt temale peale pandud tööd teha. Naha tegewuse tähtsus on palju suurem, kui seda hari- likult ette kujutatakse.

Nahk-temperatuuri regulaator.

Terwe inimese kehatemperatuur on alati üks ja sama – 37° C., mõnel mõni kümnendik kraadi vähem. Kuumas ümbruses, seedimise ehk raskema füüsi- lise töö juures wõib ka terwe inimese keha soojus mõni kümnendik kraadi tõusta, mis loomulikuks tuleb lugeda. Kõrgem kehasoojus on haiguse tun- demärk.

Nahk oma higinäärmete abil regulee- rib keha temperatuuri.

Higinäärmed seisawad koos peenikestest torukestest, mille alumine ots on nahas kerasse keritud; tema seinad on ehitatud näärmete rak- kudest. Torukesed on tiheda were- soonte wõrguga ümbritsetud.

Tõuseb keha temperatuur mõnel põh- jusel, siis tursuwad weresooned laiemaks ja täituwad rohkem werega; nahk läheb punaseks. Näärmerakud omandawad werest wetti ning teisi kehale kahjulikka jätiseid ja nõris- tawad näärmetorude kaudu higena naha pinnale.

Higi äraauramise juures wä- heneb aga temperatuur. Ümb- ritseb keha külm õhk, siis tõmbawad naha weresooned ennast kokku ja selle läbi juhatakse weri sisemistesse keha- osadesse ja hoitakse jahutamise eest.

Keskmiselt eristab inimene 24 tunni jooksul umbes 1000 gr. higi wälja. Seda eristamist meie harilikult ei näe; ainult rutulise ja suure eristamise ajal paneme tähele, et naha peale ilmuwad higipisarad.

Nahk täidab osalt neerude ülesannet.

Ühes higiga heidetakse meie kehasst wälja ka meie kehale kahjulikud lagu- nemisproduktid, nagu: üleliigne keedu- sool, wosworihape, kusinik, wäawel, raswahapped jne.

Sellest näeme, et nahk wõtab oma peale ühe osa neerude tegewusest.

Wäljaheidetawa raswa abil, mida ras-

wanäärmed toimetawad, läheb nahk ja juuksed painduwamaks.

Hingamine naha läbi.

Peale selle peab tähendama, et inimene naha läbi ka hingab. Oma weresoonte abil omandab nahk õhust hapnikku ja annab sõehapnikku 24 tunni jooksul 10 gr. wälja. Kopsudega wõrreldes hingab inimene naha kaudu umbes 127 korda vähem.

Näiteks, kui meie inimese naha wärnitsaga üle tõmbaks, siis sureks inimene ära, sest et nahk oma ülesannet täita ei saaks.

Nahk kompimismeele riistana.

Inimest loetakse harilikult 5 meeleriista omanikuks, mille abil tema oma ümbrust — wälisilma tundma õpib. Need 5 meeleriista on järgmised: 1) kompimise meeleriist, mille elundiks nahk on; 2) lõhna meeleriist, mille elundiks nina; 3) maitsemise meeleriist, mille elundiks keel; 4) nägemise meeleriist, mille elundiks silm; 5) kuulmise meeleriist, mille elundiks kõrw.

Üks ja sama wälispoolne ärritus tekitab mitmesugust tunnet inimeses, wastawalt sellele, missugune meeleriist teatawa ärrituse mõju wastu wõtab. Näiteks elektriärritus silma peale tekitab walguse aistingut, sama elektriärritus kõrwa peale tekitab heli aistingut, keele peale — maitse aistingut jne.

Tähtsamaks meeleks tuleb küll kompamis- ehk nahameel lugeda, ilma milleta organismi olemasolu wõimatuks kujuneks.

Meeleriistad annawad oma erkude — närwide abil wälimistest ärritustest, kui ka keha terwislisest seisukorrast peajule teada, mis kui üleminstantis otsustab, mis teatawal korral tuleb ette wõtta wõitluses olemasolu eest.

Nahas on wäga palju kompimiskehakesi, mis erkudega ühenduses. Need kompimiskehakesed annawad närwide kaudu wälimisest ärritusest peajule teada. Nende nahas peituwate kompimiskehakeste kaasabil tunneme külma ja sooja, walu ja kõdi, asjade raskust ja ulatust; kas asi on sile, konarline, pehme, wedel jne. Oleks liig kurb kui meil kompimis- ehk tunde-meel puuduks ehk rikutud oleks mõne haiguse tagajärjel. Iialgi ei lähe minul meelest järgmine juhus,

mis minule termilise nahameele tähtsust selgeks tegi. Üliõpilasena käisin leprosooriumis: Seal nägin pidalitõbist, kes pidalitõbe tagajärjel soojustunde oli täitsa kaotanud. See pidalitõbine oli saunas oma jalad leiliwiskamise augu ette pannud, teisel laseb aga leili wisata, et mõnusat soojustunnet maitsta, mis temale minewikust meelde jäänud; selle juures oli tema aga oma jalalihased kõige haledamal kombel ära põletanud. Kujutage omale ette, mis siis sünniks, kui laps soojust ja walu ei tunneks. Ta langeks fingimata kuumuse ehk wigastuse ohwriks.

Olgu weel tähendatud, et nahal kahtlemata suur tähtsus immunsuse tekkimises mitmekesiste hakkawate haiguste wastu on, nii et naha tegewuse abil meie organism mõnede hakkawate haiguste wastu täitsa kaitstud on.

Nahk on ühtlane elund, mille tegewus meie organismile wäga tähtis on. Nahk ja siseelundid töötawad tihedalt ja otsustarbekohaselt koos, täiendades üksteise funktsioone.

Kui nüüd nahal oma kompimismeele riistadega nii suur tähtsus on, siis peame ka tema korraliku tegewuse alleshoidmise eest kõige suuremat hoolt kandma, tema tegewust tõstma. Selleks on farwis naha puhtuse eest hoolt kanda ning naha kaudu keha karastada õhu, wee ja päikesewannide abil.

Inglased ja jaapanlased wõiwad meile selleks eeskujuks olla. Esimesed karastawad oma keha külma-, teised soojawee wannide wõtmise abil. Tagajärg mõlemate juures on üks ja sama: naha tegewus saab tõstetud.

Mis puutub naha puhtusesse, siis sellest ainult lühidalt, sest et see suuremale osale arusaadaw on. Nahapuhtus on tarwilik iluduse, kui ka terwislise seisukorra suhtes. Mustuses signewad jõudlasti kõiksugused haigusidud, mis mitte ainult nahahaigusi ei sünnita, waid ka teiste nakkushaiguste põhjuseks wõiwad saada. Mustuse läbi ummistuwad higinäärmete torud, nii et nahk oma ülesannet otstarbekohaselt täita ei saa; kehasse jääwad hapnemise ja lagunemise protsesside jäänused, mis terwisele kahjulikud.

Juba wanal ajal on wett keha karastamiseks tarwitatud kasuga; wahepeal

oli see tarvitamine unustusesse langenud, praegu on tema moodis.

Viimasel ajal on Winternitz ja Matthes oma põhjalikkude teaduslikkude uurimistega wee ärrituse mõju keha peale füsioloogilises ja bioloogilises suhtes kindlaks teinud.

Kindlaks on tehtud, et 1) weeteraapia abil võib mõjuda sensoorsete (tunde-) närwide peale; iseäranis termilise meele peale; 2) wee äritus mõjub otsekohevalt ehk reflektorselt soonte ja südame tegewuse kui ka werejaotuse peale; 3) weeteraapia abil võib ainete wahetuse, kui ka hingamise mehhanismi peale mõjuda; 4) soojuse ja külma abil võime ka sügawale mõjuda; ühes ehk teises kehaosas soojust tõsta ehk vähendada, sellega bioloogiliste protsesside peale mõju awaldada; 5) wee protseduuri abil võib were peale mõjuda (iseäranis higistamise ajal) ja lõpuks olgu tähendatud, et wee abil võib lihaste ja ergukawa peale mõjuda — isiku psühika peale.

Wee ärrituse suurust organismi peale võime oma tahtmise järele doseerida. Peab tähendama, et üks ja sama ärrituse suurus kui ka üks ja sama protseduur mõjub ühe indiwiidi peale suuremal mõõdul kui teise peale, mis sellest ära ripub, kui suur ühe ehk teise naha reaktsiooni võime. Reaktsiooni all mõistame sekundaarset weresoonte laienemist kõige tema tagajärgedega temperatuur-meele, wereringwoolu ja ergukawa peale. Külma wee tarvitamise juures awaldab reaktsioon ennast selles, et peale esialgse lühikesejalilise külmatunnet, kui naha weresooned alguses ennast kokku tõmbawad, werd sisemistesse kehaosadesse juhtides, naha weresooned uuesti laienevad, werega täidetud saawad, kusjuures nahk punaseks läheb ja isik mõnusat soojust tunneb. Kui aga nahk ei reageeri, siis jääb nahk kahwatuks, külma wärin ei kao; peapööritus ilmub mõnikord ja isik ei tunne mõnusat karastawat mõju. Niisugusel juhtumisel, kui nahk ei reageeri ehk väga puudulikult reageerib, tuleb weega karastamise wiis muuta ja kui see ka ei aita, siis peab alguses õhuwannidega keha karastama, et pärastpoole külma weega karastamine soowitawat tagajärge annaks.

Külma weega keha karastamine.

Külma weega keha karastamise juures

peab põhimõttest kinni pidama, et peale külma wee protseduuri mõnus, wärskendaw tunne peab järele jääma. Ei sünni seda mitte, siis on embkumb süüdi: kas puudub teatawal isikul tarwilik reaktsiooni jõud, ehk ei ole osatud weega ärritust õigesti doseerida. Niisugusel korral on parem algada õhuwanni wõtmisest, et sellega reaktsiooni jõudu tõsta ja siis pärast, kui tahtmist on, weega karastamise wiisi juure üle minna.

Peab tähendama, et tihti kui nahk ei reageeri, ehk väga puudulikult reageerib, mõne sisemise orgaani weega tegemist on, mis pärast arstilt nõu tuleb küsida.

Liialduse eest tuleb hoida, iseäranis algajal, et mitte kasu asemel kahju saada. Alguses tuleb soojemat weft tarwitada, siis aeg-ajalt külmemat weft. Et keha wee protseduuri ajal hästi reageeriks, selleks on tarwis, et keha enne weega karastamist küllalt soe oleks, mitte aga liig higine. Tunneb aga isik wähe külma wärinat, siis peab enne keha soojaks tegema kas elawate liigutuste ehk hõõrumise abil, ehk jälle soojas ruumis wiibides.

On külma wee ärrituse doseerimine isikule kohane, siis on isik elaw, tema näojume wärsk, puls tugew, hingamine sügaw, reflektoriline tegewus elaw, söögiisu suurem, uni hea ja kosutaw, ainete wahetus parem.

Enne külma wee protseduuri peab nägu, kaenlaalused, südame koht ja pea külma weega märjaks tegema, et werewoolu peajudesse ja närwide wapusust ära hoida. Pea peale wõiks ka külmad kompressid teha. Sooja täiswanni juures on soowitaw pea peale tanusarnane kompress teha külma weega.

Külma weega wärskendatawate ja ärritawate protseduuride abil hoitakse liigraswamineku eest, tõstetakse ainete wahetust, edendatakse wereringwoolu, karastatakse ergukawa, parandatakse lihaste toitmist, vähendatakse näärmete paistetust ja haiguse korral vähendatakse haige palawikku; viimasel juhusel peab alati arsti käest nõu küsima.

Waatame lähemalt neid wärskendawaid külma wee protseduure, mis igaühel kergesti kätte saadawad.

Külmad ülewalamised.

Külma weega ülewalamist võib ette võtta üksikute kehaosade ehk terve keha juures. Kõige parem on külma-weega ülekalamist ette võtta hommikul peale woodist ülestõusmist, sest et siis nahk ühetaoliselt soe ja werega täidetud on, mille juures soowitatud reaktsiooni saawutatakse.

Wee temperatuur olgu 10–20°C. Alguses olgu wee temperatuur suurem; pärast-poole võib temperatuuri, kui isik harjunud, vähendada kuni 10°C. Alata tuleb osaliste ülewalamistega.

Inglise meetod: kõige enne pestakse nägu ja kael; peale selle särk seljast ära; astutakse mõne ümarguse nõu (wann) sisse, mille põhja peal olematt ehk flannel-riidetükk. Võetakse siis suur käsn, kastetakse wette, pigistatakse esiteks rinna peal käsn tühjaks, kastetakse uuesti wette ja pigistatakse nüüd turja peal tühjaks. Seda protseduuri tuleb mitu korda teha. Peale selle tuleb keha pehme käterätikuga kuiwatada ja tükk aega woodis lehada. Kõige selle protseduuri peale võib ainult 2–3 minutit tarwitada. Lapsi sel wiisil ei ole soowitaw karastada, neid peab õhuwannidega karastama.

Võib ka wette kastetud pehme märja riidetükiga esialgu käewarsi ja rinda hõõruda, peale selle selga käterätikuga, mis keskelt märjaks tehtud. Mõne päewa järele võib siis ka kõhtu ja alumisi jäsemeid märja riidega ehk lihtsalt märe-gade kättega hõõruda. 2–3 minuti jooksul peab kõik walmis olema. Järele peab hea soojustunne jääma. Tundeliku naha juures oleks soowitaw weele $\frac{1}{8}$ osa äädikat (nõrka) ehk mõni supilusika täis Franzbrandweini juurde lisada, mis reaktsiooni rutem esile kutsub.

Juhtub, et mõni isik peale selle protseduuri siiski wähest külmawärinat tunneb ja et nahk punane ei ole, siis peab kehaliigutusi tegema ja nahka hõõruma. Keha külma wsega hõõrumise aeg ei tohi üle 4 minuti ulatada.

Tundelikkude isikute, haigete ja nõrkade juures võib külma weega hõõrumist osade kaupa toimetada. Keha tuleb sooja tekiga katta ja siis üks keha osa teise järele ruttu märja külma riidega hõõruda, peale selle kuiwatada ja hästi teki sisse mähkida. Niisugust jaheda weega hõõrumist võib ette võtta ka

haigete juures peale kompressi ärawõtmist selle otstarbega, et naha laiendatud weresooned kokku tõmbaksid.

Vierardt soowitab isikutele, kellel kalduwus on pea- ja kurgu ilanahkade katar-rile, jalgade ja kõhu pesemist külma weega ette võtta, kusjuures pealmine kehaosa riidetatud peab olema. Peale alumise kehaosa kuiwatamist võib ka ülemist kehaosa, kui soowitakse, külma weega hõõruda.

Peab tähendama, et leidub isikuid, kes eelpoolkirjeldatud weeprotseduuri ei kannata. Nende nahk jääb kahwatuks, ilmub wäsimuse tunne ja närwilik olek. Niisugused isikud peaks ennast alguses õhuwannidega karastama ja siis alles weega kehakarastamist ette võtma.

Alguses peab wee temperatuur nende juures kõrgem olema, kui harilikult. Sel moel võib suurema osa juures mõne aja järele soowitawat reaktsiooni saawutada.

Tundelikkude, närwiliste ja werewaeste isikute juures võib head tagajärge saawutada weega hõõrumiste ehk weega ülekalamistega wahelduwa weetempe-ratuuriga. Ühes nõus olgu soe wesi 38°C, teises külm 18–12°C. Algada sooja weega. Kõige enne niisutada tuleb otsaesine, kael ja rind, pärastpoole pesta sooja weega terve keha. Peale selle tuleb külma wett tarwitada ainult lühikese aja jooksul; selle järele tuleb keha ärakuivatada. Harilikult ilmub selle protseduuri juures hea naha reaktsioon. Eelpool kirjeldatud wee protseduur on küll õrnem keha karastamisewiis weega.

Poolwannid.

Laialist tarwitamist on leidnud poolwannid, sest et poolwannides võib temperatuuri ärritust oma tahtmise järele kergesti doseerida, nagu see ühele ehk teisele otstarbekohane oleks.

Tarwitamise wiis: Soowitaw poolwanniks võtta madal puuwann, mis weega täidetud kuni 25–30 sm. kõrgu-seni. Wesi wannis istudes peab ulatama ainult kuni nabani. Wee temperatuur 28–25°C. Tundelikkude isikute ja haiglaste isikute juures 34°C. Enne wanniminekut peab nahk soe olema. Samuti peab enne wanni minekut tingimata wanniveega nägu, pead ja rinda pesema, et närwide wapustust (schock) ära hoida. Wannis lasku keha kuni kaelani

wee alla 1 sekundiks. Peale selle peab wannis istudes jalgu ja keha tublisti hõõruma. Abiline võib selga hõõruda. Pea peale peab märg tanumoodi kompress pandama. Kõige protseduuri peale võib ainult 3—4 min. tarwitada. Mida külmem wesi ja tundelikum isik, seda vähem aega võib wannis olla. Peale wanni tuleb keha linaga kuiwatada, ruttu riiefada ja jalutada ehk sooja waipa all mõni aeg lamada. Wäga tundeliku isiku juures võib selja peale wee kallamine ära jätta, sest et ärritab liialt südant. Poolwanni temperatuuri võib tahtmise järele wähe alandada külmawee juure kallamisega.

Poolwannide hea külg seisab selles, et siin võib temperatuuri ärritust kergesti nõnda doseerida, kuidas see isikule kohane ja kasulik on. Werewaesed ja nõrgad ei tohi mitte suurt ärritust tarwitada; wee temperatuur olgu nende juures wähe kõrgem 27—28°C.

Täiswannid wahelduwa temperatuuriga.

Nende wannide wõtmine on kasulik isikutele, kes neurastheenia all kannatawad ehk kelle nahk halwasti reageerib. Niisugused wannid mõjuwad wärskendawalt. Neid tuleb wõtta kohe peale hommikul ülestõusmist. Sooja wanni temperatuur olgu 35—38°C.; külma wanni temperatuur 16—15°C. Enne tuleb soojas wannis umbes 5 min. olla ja siis külmas wannis ainult kõige rohkem 1 min. Peale selle keha kuiwatada ja kehaliigutusi teha.

Kuum täiswann.

Jaapanlased harilikult tarwitawad keha karastamiseks ja wärskendamiseks kuuma täiswanni. Kogemused on näidanud, et jaapanlased külma ja sooja temperatuuri wahetusele hästi vastu panewad.

Balzi järele kuumade wannide tarwimine jaapanlaste juures on järgmine:

Kõik rahwaklassid tarwitawad kuume wanne igapäew. Kõige enne pestakse pead ja keha 42—45°C. wanniweega ehk kallatakse keha mitu korda selle weega üle; siis mindakse wanni kuni kaelani; wannis ollakse 3—10 min.; tulakse peale selle wannist wälja ja pestakse uuesti keha wanniweega ja siis kastetakse terve keha weel kord uuesti mõneks sekundiks wanniwee sisse.

Kuuma wanni tarwitamise wiis: Algust tuleb teha 38°C. weesoojusega. Päewpäewalt võib soojust tõsta kuni 42—44°C. Enne wanni minekut peab pead ja nägu pesema külma weega; wannis olles peab pea peal külm kompress olema. Wannis ollakse 5 min. Peale wanni üle kallamised jaheda weega, et naha weresooned kokku tõmbaksid ja sellega külmetamise eest keha hoitud saaks. Wanni tuleb hästi tuulutatud toas wõtta.

Pikema ajaliste kuumade wannide temperatuur olgu 38—40°C. Ajawältus 15—20—25 min. Neid wanne tarwitatakse külmetamise ja kroonilise jookswa haiguse juures.

Jalawannid.

Külma jalawanni wee temperatuur olgu umbes 10°C. Wanni wältuse aeg — mõni sekund kuni 1—1½ min. Wee kõrgus wannis kuni jala pahkmaluuni. Wannis peab jalgu hõõruma. Peale selle jalad kuiwatada, hõõruda ja siis jalutada. Nende wannide tagajärjel wäheneb weretung peaajudesse. Jalawanne tarwitatakse peawalude, peapöörituse, uneta oleku, südame klappimise ja jalgade higistamise vastu. Kuupuhastuse ajal ei wõi külmi jalawanne teha.

Paljajalu kaste sees käimine mõjub hästi iseäranis nende peale, kellel kalduwus on igasuguste ilanaha katarridele. Kaste sees tuleb käia niikaua kuni jalanahk punaseks läheb ja kirwendamise tunne ilmub. Peale selle jalad ärakuiwatada ja jalutada. Alguses ja külma ilmaga võib kaste sees ainult lühikest aega jalutada. Soojemal ajal, kui sellega harjutud, võib kaste sees kuni 15 min. jalutada.

Suuremat mõju awaldawad jalawannid waheldawa wee temperatuuriga.

Jalgu tuleb esialgu 5 min. jooksul soojas wannis 38°C. hoida; peale selle 1 min. jooksul külmas 10—15°C. wannis jalgu hõõrudes hoida. Siis weel 3 min. soojas wannis hoida ja 1 min. külmas wannis. Peale wanni wõtmist tubliste hõõruda ja jalutada. Neid jalawanne tarwitatakse külma jalgade ja õõsiste higistamiste juures.

Soojade jalawannide kestwus olgu 10 min. Jalgu hoitakse wagaselt wannis. Peale wanni wõtmist peab jalgu külma weega üle kallama ehk külma märja riidega hõõruma, mille tagajärjel were-

sooned kokku tõmbavad ja külmeta-
mise eest see läbi hoitud saaks. Wee
temperatuur olgu 37—45°C.

Soojad jalawannid wähendawad were-
woolu peajudesse, werd rohkem kõhtu
ja jalgadesse juhtides. Soojad jalawan-
nid mõjuwad rahuldawalt ja und ära-
tawalt. Kasuga wõib sooje jalawanne
peale külmetamist tarwitada, nohu ehk
sulu algusel, närwilise südame kloppimise
ja kurgu katarri juures.

Jala weresoonte laiendamise juures ei
wõi neid tarwitada.

Duschid ja ülekalamisid.

Duschide juures tuleb peale wee ter-
milise mõju juure veel mehaaniline mõju.
Wanad ja lapsed peawad duschide wõt-
mise juures wäga etteawatlikud olema.
Enne tuleks arsti käest nõu küsida.

Duschi ja weega ülekalamist tarwi-
tatakse mõnede haiguste parandamise
otstarbel. Duschid kui ka weega üle-
kalamisid awaldawad ühesugust mõju
keha peale.

Harilikkude wihmasarnaste koduste
duschide rõhumise (mehaaniline) mõju
on wäike; peaosa mängib duschide
juures wee termilise mõju.

Duschide wõtmise juures tuleb järg-
mist tähele panna: külma duschi tem-

peratuur olgu 20—10°C.; duschi wältus
mõnest sekundist kuni 1/2 min. Enne
duschi wõtmist peab keha soe olema;
nägu ja rind külma weega märjaks teh-
tama, tundelikud inimesed pea peale
kaitsetanu panema, sest ilma selleta tek-
kiwad peawalud ja närwiline seisukord.
Duschi wõtmise ajal peab rinda kätega
tublisti hõõruma.

Alguses raskendab külm dusch hinga-
mist, mis aga ruttu mööda läheb. Peale
duschi wõtmist peab keha ärakuiwatama
ja tublisti liigutusi tegema.

Külm dusch tõstab lihaste jõudu,
soolte peristaltikat ja wererõhumist; kao-
tab wäsimuse tunde. Külm dusch on
kohane nendele, kellel istumise amet ja
kes tihti katarride all kannatawad ilmade
muutmise ajal.

Weresoonte lubjastamise juures on
külma duschi tarwitamine keelatud. 1/2—2
min. leiged duschid 24—30°C. mõjuwad
ergukawa peale, soojad duschid 35—40°C.
mõjuwad und toowalt ja wäsitawalt.

Liig külmad duschid, iseäranis kui neid
üle 2 min. wõetakse, mõjuwad terwise
peale kahjulikult, teewad isiku närwi-
liseks, jõud langeb ja ilmub unefa olek.

Järgmises numbris käsitame suple-
mist, õhku ja õhuwanne, päikesekiiri
ja päikesewanne.

Migraena — peawalu.

Dr. A. Sergejew.

Selle haiguse pea tunnusmärk — pea-
walu — awaldub sageli nii terawalt, et
teeb muidu päris terve inimese hai-
guse ajaks täielikult tööwõimetuks.

Migraena all kannatajad awaldawad
juba enne haigushoo tulekut rahutust.
Alguses on „pea raske“, siis muutub
walu järjest suuremaks. Sageli walu-
tab kogu pea, tihedamini aga kaebawad
haiged walu üle ühes wõi teises pea-
pooles. Sageli on terawad walud mee-
lekohtadel, otsaes ja silmakulmuldel.

Peawalu pole ainuke selle haiguse
tunnusmärk. Wahel käib ka kaasas
sõõgiisu puudus, hingeldus, oksendamine,
aga ka — silmi ees on heledad ja tume-
dad rõngad ja täpid, mis halwendawad
enesetunnet ja meeolu. On ka juhtu-
misi, kus need silmi ees liikuwad rõn-
gad ja täpid omawad wärwilise kuju.

Haigus toob ühes ka waimlises seisu-

korras muutust: tööwõime langeb, awal-
dub rõhutud olek ja ärewus. Raskel
kujul wõib haigus ka wiia haiget täie-
likku segadusse ja wahel ka minestusse.

Wahel haigushoo ajal muutub näonahk
kahwatuks; kahwatus waheldub sageli
punaga. Haige rääkimises tulewad kor-
ratused jne.

Haigushoog kestab mõni tund, aga
wõib ka kesta 2—3 päewa. On juhtu-
misi, kus haigus on kestnud 10 päewa.
Iseloomulik, et peaaegu alati peawalu
kaob magades, sündigu see siis öösel
wõi päewal.

Haiguse põhjusi on veel wähe selgi-
tatud. Mõned uurijad arwawad, et suur
tähtsus on migraena juures just päriwu-
sel, haigus antakse edasi ema poolt.
Haiguse ilmumise põhjuseks peetakse üle-
liigset wäsimust, alkoholi kurjasti tarwi-
tamist, nälgimist, unepuudust jne.

Mõned peavad haiguse põhjuseks ka wastolu pealuu ja ajude suuruses, teised pealihaste kroonilist rheumatismi, kolmandad — rikkeid soonte tegewuses.

Haiguse ilmumisel tuleb pöörata arsti poole. Peawalu põhjused wõiwad olla mitmesugused, peawalu tunneb inimene ka nakkushaiguste, närwisüsteemi haiguste, ainete wahetuse haiguste (podagra, suhkruhaigus jne.), werewaesuse jne. puhul. Ka peaja wigastuste, nina ja

kõrwade ja teiste haiguste kaasas käib peawalu. Haiguse diagnoosil, määramisel on suur tähtsus õige rawimise walimises.

Kui selgub, et peawalu põhjuseks on migraena, siis arstitakse seda mõõduka ja terwishoiu nõuetele wastawa eluwiisiga ja toitlusega; üksikuil juhtumistel annab tagajärgi püramidon, antipyrin, phaenatsetiin jne. Peaasi — haige täielik puhkus ja rahu.

Tööliste kinnituswõrk terwes maailmas.

L. Rewolt.

Tööliste kinnitamine lewineb iga aastaga: riigid, kus seda pole weel teostatud, asuwad wastawate seaduste wäljaandmisele, samuti seal, kus kinnitus osaline, selle ulatuse ja üldse kinnitusalade laiendamisele.

Meil kasutada olewate andmete järgi on sotsiaalkinnitus teostatud järgmistes riikides, ühes kitsamas, teises laiemas ulatuses:

Õnnetuste ja wigastuste wastu.

Õnnetuskinnitus — 59 riigis.

Õnnetuste wastu on kinnitatud: Argentiinas 1915. a. tööstustöölised; Austraalias riikide liidu seadusega 1911. a. meremehed ja 1912. a. riigitöölised; Uues Lõuna-Valesis 1916. a. kõik töölised; Queenslandis 1916. a. kõik töölised; Lõuna-Austraalias 1911. a. ja 1925. a. tööstuse ja kaubanduse töölised; Tasmaanias 1918. a. kõik töölised; Victoorias 1918. a. kõik töölised; Ōhtu-Austraalias 1912. a. — kõik töölised; Belgias 1903. a. — tööstuse, kaubanduse ja põllutöölised; Boliwiias 1924. a. — tööstustöölised; Brasiilias 1919. a. — tööstustöölised; Bulgaarias 1918. a. — tööstuse ja kaubanduse töölised, 1924. a. põllutöölised; Tshiiles 1916. a. — tööstustöölised, 1924. a. kõik töölised; Hiinas 1923. a. — osa tööstustöölisi (terwiswastastes eitewõtetes); Daanis 1898. a. tööstustöölised, 1900. a. kalurid, 1905. a. meremehed, 1908. a. põllutöölised, 1916. a. — kõik töölised; Saksamaal 1883. a. — tööstustöölised, 1885. a. — põllutöölised, 1887. a. — meremehed; Ecuadoris 1921. a. — tööstustöölised; Eestis 1912. a. — tööstustöölised, 1923. a.

laiendati ehituse ja transporttöölise peale; Soomes 1917. a. — tööstustöölised; Prantsusmaal 1898. a. — tööstustöölised ja meremehed, 1906. a. — kaubandustöölised, 1922. a. — põllutöölised; Kreekas 1901. a. mäetöölised, 1907. a. meremehed, 1914. a. tööstustöölised; Suur-Britannias 1897. ja 1906. a. — kõik töölised; Indias 1923. a. — tööstustöölised; Iirimaa 1897. ja 1906. a. kõik töölised; Itaalias 1904. a. — tööstustöölised, 1917. a. — põllutöölised, 1922. a. kalurid; Jaapanis 1911. a. tööstustöölised ja 1916. a. mäetöölised; Kanadas: Albertas 1918. a. tööst. ja kaub. töölised, Briti-Columbia 1916. a. — kõik töölised; Manitobas 1920. a. tööstus- ja kaubandustöölised; Uues-Braunschweigis 1918. a. tööstus- ja kaubandustöölised; Uuel-Schotimaal 1915. a. — tööstus- ja kaubandustöölised; Ontarios 1914. a. — tööstus- ja kaubandustöölised; S os k a t c h e w a n i s 1911. a. — tööstustöölised; Yukonis 1917. a. tööstustöölised; Kubas 1916. a. — tööstus-, kaubandus- ja põllutöölised; Lätis 1912. a. — tööstustöölised; Leedus 1912. a. — samuti; Luxemburgis 1902. a. — tööstustöölised, 1904. a. — kaubandus- ja 1919. a. põllutöölised; Uus-Fundlandis 190. a. — kõik töölised; Uuel-Meremaal 1908. a. — kõik töölised; Hollandis 1901. a. — tööstustöölised, 19'5. a. — meremehed, 1922. a. — põllutöölised; Norras 1894. a. — tööstustöölised, 1908. a. — kalurid, 1911. a. — meremehed; Austrias 1888. a. — tööstustöölised; Panamas 1916. a. — kaubandus- ja tööstustöölised; Perus

1911. a. — tööstus-, kaubandus- ja põllutöölised; Poolas 1924. a. tööstustöölised, neis osades, mis kuuluvad warem Saksamaale ja Austriale, olid warem makswad nende riikide kinnituseadused, nii selles osas, mis kuulus Saksamaale — ka põllutöölise kohta; Portugalis 1913. a. — tööstustöölised; 1919. a. — kaubandus- ja põllutöölised; Rumeenias 1912. a. — tööstustöölised; Wenemaal 1912. a. — tööstustöölised, 1922. a. — kõik töölised; Salvadoris 1911. a. — tööstustöölised; Rootsis 1901. a. — tööstustöölised ja 1916. a. — kõik töölised; Schweitsis 1911. a. — tööstustöölised; Serbias, Kroaτίας ja Slowakkias 1910. a. — tööstustöölised, 1922. a. — kõik töölised; Hispaanias 1922. a. — tööstus- ja kaubandustöölised; Lõuna-Aafrikas 1914. a. kaubandus- ja tööstustöölised; Tsheho-Slowakkias 1888. a. — tööstustöölised; Ungaris 1907. a. — tööst.- ja kaubandustöölised; Uruquays 1920. a. — tööstustöölised.

Haiguste wastu ja emade kinnitamine.

Austraalias 1912. a. — sünnitusabi naistele; Bulgaarias 1918. a. — tööstus- ja kaubandustöölised, 1924. a. põllutöölised; Tshiile 1916. a. — 1924. a. — kõik töölised; Saksamaal 1883. a. — tööstustöölised, 1885. a. — kaubandustöölised, 1886. a. — põllutöölised; Eestis 1912. a. — tööstustöölised; Kreekas 1922. a. — tööstus- ja kaubandustöölised; Suur-Britannias 1911. a. — kõik töölised; Iirimaa 1911. a. — kõik töölised; Itaalias 1910. a. — näistöölised tööstuses ja kaubanduses; Jaapanis 1922. a. — tööstustöölised; Lätis 1912. a. — tööstustöölised; Luksemburis 1901. a. — tööstustöölised, 1908. a. kaubandustöölised; Norras 1909. a. — tööstus- ja kaubandustöölised, 1915. a. — kõik töölised; Austrias 1888. a. — tööstus- ja kaubandustöölised, 1921. a. — põllutöölised; Poolas 1883. a. — tööstustöölised, 1885. a. — kaubandustöölised, 1886. a. — põllutöölised, 1888. a. — tööstus- ja kaubandustöölised, 1920. a. — kõik töölised; Portugaalias 1919. a. töölised; Rumeenias 1912. a. — tööstustöölised; Wenemaal 1912. a. — tööstustöölised, 1922. a. kõik töölised;

Schweitsis — igas osariigis ise ajal; Jugoslaawias 1910. a. — tööstustöölised, 1922. a. — kõik töölised; Tsheho-Slowakkias 1888. a. — tööst.- ja kaub.-töölised, 1919. a. — kõik töölised; Ungaris 1907. a. tööst.- ja kaub.-töölised.

Töövõimetuse (invaliiduse) wastu kinnitamine.

Argentiinas 1923. a. — tööst. ja kaub.-töölised; Austraalias — osariikides mitmesugused seadused; Belgias 1844. a. — meremehed, 1924. a. — kõik töölised; Bulgaarias — 1924. a. — kõik töölised; Tshiiles 1924. a. — kõik töölised; Saksamaal 1839. a. — palgatöölised, 1911. a. teenijad; Prantsusmaal 1910. a. — töölised; Kreekas 1922. a. — kaub.- ja tööstustöölised; Suur-Britannias 1911. a. — kõik töölised; Iirimaa 1911. a. — kõik töölised; Itaalias 1923. a. — töölised; Luksemburgis 1911. a. — töölised; Hollandis 1913. a. — kõik töölised; Austrias 1906. a. — kaub.- ja tööstusteenijad; Poolas 1889. a. — palgatöölised, 1911. a. teenijad, 1906. a. — kaub.- ja tööstusteenijad; Portugaalias 1919. a. — töölised; Rumeenias 1912. a. — tööstustöölised; Wenemaal 1922. a. — töölised; Rootsis 1913. a. — kodanikud; Schweitsis — 1913. a. Glarus'es; Jugoslaawias 1922. a. — töölised; Tsheho-Slowakkias 1906. a. — kaub.- ja tööstusteenijad, 1924. a. — töölised, 1925. a. laiendati ulatust; Uruquays 1919. a. — kodanikud.

Wanaduse wastu ja perekonnaliigete kinnitamine

on teostatud laiemas wõi kitsamas ulatuses: Argentiinas, Austraalias, Belgias, Bulgaarias, Tshiilis, Daanis, Saksamaal, Prantsusmaal, Kreekas, Inglismaal, Iiris, Itaalias, Kanadas, Luksemburis, Uus-, Fundlandis, Uuel-Meremaal, Hollandis, Norras, Austrias, Poolas, Portugaalias, Rumeenias, Wenemaal, Rootsis, Schweitsis, Jugoslaawias, Hispaanias, Tsheho-Slowakkias ja Uruquays.

Tööpuuduse wastu kinnitamist

leiame: Queenslandis, Saksamaal, Suur-Britannias, Iirimaa, Itaalias, Austrias, Poolas, Wenemaal, Tsheho-Slowakkias.

Tööpäewa pikkus mitmes riigis.

Otsitakse kõrwalteid tööpäewa pikendamiseks.

J. K.

Möödunud aastal juunikuul esitas saadik M. Kilar Prantsuse parlamendile arupärimise, teostada 23. aprillil 1919. a. wastu wõetud tööaja seadust, teiste sõnadega: anda tööaja normeerimine majandusliste gruppide wabadele waadetele.

Nagu teada, ei ole Prantsusmaa, Inglismaa ega ka Saksamaa kuni käesolewa ajani weel teostanud Waschingtoni konwentsiooni 8-tunnilise tööpäewa kohta. Tööaja seaduse alla kuuluwate tööliste arw on järk-järguliselt suurenenud. Möödunud aastal wäljaantud määruste järele kuulub kogu 6-miljonilisest tööliste arwust 5 miljoni tööaja seaduse kaitse alla. M. Kilar arupärimine lükati wastawas parlamendi komisjonis kategooriliselt tagasi, kusjuures seletati, et moderni töökorra juures ei ole lubataw seisukord, kus tööaja määraks kindlaks oma waadete kohaselt ettewõtjad ja töölised. Distipliin ja normeeritud tööaeg on iga moderni kollektiivi töö eeltingimuseks. Statistiliste andmete abil lõendas sama komisjon, et tööaja määruste pehendamise suudaks tõsta rahwuslist saaduste hulka ja wähendada elukallidust. Alates seaduslike 8-tunnilise tööpäewa teostamisega on toodang Prantsuse ettewõtetes suurenenud 21—30 prots. wõrra ja üldise ekspordi tonnasch, wõrreldes 1913. a., tõusnud 22 milj. pealt 31¹/₂ miljoni tonni peale.

Ka Inglise ettewõtetes hakati kõnelema tööaja pikendamisest. Peatselt andis walitsus wälja seaduse, mille järele pikendati kaewanduste maa-aluste tööliste tööpäew 7¹/₂ tunni pealt 8 tunni peale (1926. a. suure kaewurite streigi järele). Ametlikkude andmete järele on awalikkude ettewõtete tööaeg keskmiselt 47 tundi nädalas. Gaasi- ja elektriettewõtetes püsib kolme wahetusega süsteem, kuid toiduainete ettewõtete töölisel töötawad keskmiselt 47,5 tundi nädalas. 304.000 töölisest töötawad umbes 85 prots. 48 tundi nädalas. Mitmesugustes ettewõtetes töötawate 5.139.720 tööliste tööaeg teeb wälja keskmiselt 47,1 tundi nädalas.

Hispaanias on seisukord muutu-

nud. Ametlikkudest andmetest näeme järgmist: 1914. a. töötasid 48 tundi nädalas ainult 11 prots. kogu töölistest, kuid teised 60 ja isegi rohkem tunde nädalas. Praeguste andmete järele töötawad 87 prots. 48 tundi nädalas.

Kuigi Jaapan on ühinenud rahwuswahelise tööorganisatsiooniga, pole seal tööaeg siiski kindlaks määratud. Seda wõib osalt sellega seletada, et ametiühisuste mõju ei ole weel küllaldaselt tugew. Normaalse tööaeg kõigub 8 (pangad ja kindlustusasutused) ja 18 tunni wahel (wäikekaubandus, wõrastemajad ja restoraanid). Jaapani tööorganisatsiooni andmete järele jagunes tööaeg tööstusettewõtetes järgmiselt: 14 prots. töötawad 12 tundi, 29 prots. 11 tundi, 27 prots. 10 t. ja 23 prots. 9 tundi. Ainult 7 prots. töötawad 8 tundi päewas.

Helweetsias wõib wastu wõetud seaduslist 48-tunnilist tööaega pikendada kuni 52 tunnini nädalas. Ühenduses sellega pikendati möödunud aasta märtsikuul tööaega lauawabrikutes, ehitusettewõtetes, mõnes graniidi wäljatöötamise asutuses, kuid juunis pikendasid tööpäewa ka kunsti-, lina- ja puuwilla-tööstuse ettewõtted.

Itaalias, kui uskuda ametlikke andmeid, töötasid 1.834.411 töölisest 10,9 prots. wähem kui 48 tundi nädalas, 59,4 prots. 48 tundi, kuid 27,6 prots. rohkem kui 48 tundi. Rauatööstusest töötasid 4,8 prots. wähem kui 48 tundi, 69,7 prots. 48 tundi, kuid 24,2 prots. rohkem.

Tööaja seaduse rikkumist pooldawad eriti Kanada ettewõtjad. Waatamata sellele, et 8. apr. 1926 a. wälja antud seadus määras tööaja kindlaks 48 tunni peale nädalas, töötawad metallitööstuses 59,8 prots., keemiatööstuses 62,2 ja mineraalisaaduste ettewõtetes isegi 80,4 prots. töölistest rohkem kui 9 tundi päewas.

See puudulik ülewaade lõendab, et 8-tunniline tööpäew ei ole küllaldaselt kindlustatud, kuigi igal pool, kus seadus maksew, on toodangu arenemine saanud uue impulsi. Nagu ülewaatest näha, katsutakse mõnes riigis isegi tööpäewa pikendada.

Kinnitusnõukogu I osakonna tähtsamaid otsusi.

Koosolek 14. jaan. 1928. a.

Koosseisus: Juhataja: Tõekaitse ja sotsiaalkindlustuse direktor Joh. Sonin. Liikmed: Kohtuministri abi Mahoni, kaubandus-tööstusministeriumi esitaja Michelson, tööandjate esitaja K. Maurits, tööliste esitaja Tartu üldhaigekassast J. Wirk.

Ettewõtte haigekassa asutamisel.

Eestimaa õlikiwi konsortsiumi kaebus

III jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsuse peale 23. augustist 1927. a. temale kuuluwa Sillamäel asuwa ettewõtte Narwa ühise haigekassa alla arwamise pärast.

Osakond otsustas:

III jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsus 23. augustist 1927. a. tühistada ja Eestimaa õlikiwi konsortsiumile lubada oma ettewõtte juurde asutada enese haigekassa. Kinnitusameti otsuse tühistamise motiivid otsustati paluda kokkuseada kinnitusnõukogu liikmel h-ra Mahoni'l.

Kinnitusnõukogu I osakonna juhataja J. Sonin ja kinnitusnõukogu liige J. Wirk teatasid, et nemad jääwad otsuse suhtes eriarwamisele. Nende arwamise järele oleks tulnud kaebtus tagajärjeta jääta.

Selle otsuse kohta on kinnitusnõukogu I osakonna juhataja J. Sonin annud eriarwamise, kus muuseas ütleb:

Kaebus on antud Eestimaa õlikiwi konsortsiumi juhatusse poolt, kuna tema esitamiseks, arwesse wõttes tööst.-töö seaduse § 274-277, oleks ainult töölistel õigus. 11. aug. 1927 a. tööliste koosolekul on wabriku walitsust wolitatud „sammusi astuma, et see otsus (oma haigekassat asutada - minu märkus J. S.) ülewal lähendatud seaduse § 275 põhjal ellu saaks wiidud. Selle wolituse põhjal oleks pidanud konsortsiumi juhatus paluma kinnitusameti, et wiimane lubaks oma haigekassat asutada. Seda luba konsortsiumi juhatus palunud ei ole, waid on kohe edasikaebanud kinnitusnõukogule 23. aug. 1927 a. tehtud kinnitusameti otsuse peale. Nimetatud otsus aga on tehtud kinnitusameti enese initsiatiivil, mitte konsortsiumi juhatusse palwel.

Üldse ei saa 11. aug. 1927 a. peetud tööliste koosoleku otsusele suurt tähtsust anda, sest kõik otsused on tehtud lahtisel hääletusel ja sellepärast wõisid kergesti oleda tööandja tahtmisest. Seda wõib weel rohkem oletada sellest, et koosolekut juhatas sama isik, kes alati kinnitusnõukogus esinenud konsortsiumi juhatusse huwide kaitsjana. Tööandja tahtmise wastu aga praegusel tööpuuduse ajajärgul waewalt keegi tööline hääletada julgeb, sest wastasel korral wõib kergesti töölt lahti saada ja töötä jääda, sest tööleidmine ei ole praegu mitte kerge. Nendel põhjustel oleks tulnud Eestimaa õlikiwi konsortsiumi kaebtus läbiwaatama ta jääta.

Kuid kinnitusnõukogu I osakond, asudes kaebuse sisulisele harutusele, ei toiminud ka harutusel tööst. töö seadusele wastawalt. Selle seaduse § 275 näeb ette, et eraldi haigekassat ettewõtte juurde, kus tööli alla 500 tööliste, wõib asutada ainult kinnitusameti erilisel loal. Kinnitusamet seda luba annud ei ole ja ei ole oma otsuse tegemisel rikkunud ühtegi seadusi. Seda arwesse wõttes oleks kinnitusnõukogu I osakond pidanud kinnitusameti

otsuse kinnitama, sest sisuline otsustamine tööst. töö seaduse § 275 põhjal ei kuulu tema kompetentsi. See otsustamine ei wõigi kuuluda kinnitusnõukogu kompetentsi, sest kinnitusnõukogu kui üleriikline asutus ei saa tuftaw olla oludega terwes riigis ja sellepärast wõiwad tema otsused olla mitte sugugi sarnased, kui nad oleks pidanud olema arwestades kohaliste oludega. Kinnitusamet on aga kchapealne asutus, kelle liikmed enam-wähem kõik tuftawad on oludega igas ettewõttes. Ka Wene kinnitusnõukogu oma otsusega 2. juulist 1913 a. on asunud sarnasele seisukohale Solis'i ja Woronow kaebtuse puhul Wolonia kubernarigu kinnitusameti otsuse peale.

Kinnitusnõukogu I osakonna enamuse otsus ei ole ka sisuliselt mulle wastuwõetaw. Lubades Eestimaa õlikiwi konsortsiumile asutada oma haigekassat, wõimaldas tema wäikese haigekassa asutamise, mis aga soowitaw ei ole järgmistel põhjustel:

1) wäikene haigekassa ei suuda palgata arste iga eriala tarwis, 2) tema ei suuda asutada mitmesuguseid rawitusasutusi, 3) tema wõib kergesti pankrotti sattuda wäheha ma kui taudi tekkimise puhul, 4) tema on tööandja mõju all, kelle huwides on wõimalikult wähem kulutada, mis aga sugugi tööliste huwides ei ole.

Kõik moodsad Lääne-Euroopa seadused lubaw ainult ühiste haigekassade asutamist, sest praktika on näidanud, et üksikute ettewõtete juures asuwad haigekassad oma ülesandeid küllalt otsarbekohaselt täita ei suuda.

Perekonnaliigetele abiandmisest.

Paide linna Ühise Haigekassa kaebtus

II jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsuse wastu 30. aug. 1927 a., millega on tühistatud Paide linna Ühise Haigekassa peakoosoleku otsus 21. juunist 1925. a. peatükk 9 p. 5 all.

Osakond leidis: Paide linna Ühise Haigekassa peakoosolek 21. juunist 1925 a. on otsustanud haigekassa liigete perekondadele, kui kassaliikme peateenistus on asutus, mis haigekassale ei allu, mitte mingisugust abi anda. II jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusamet omal koosolekul 30. aug. 1927 a. on otsustanud seda haigekassa otsust tühistada, sest kinnitusameti arwates wõib haigekassa peakoosolek oma liigete kohta maksa panna ikkagi sarnaseid tingimisi, mis kõikide kassaliigete kohta ühesugused. See kinnitusameti otsus ei ole aga seadusega põhjendatud, Tööstuslike töö seaduse § 299, kus räägitakse abiandmisest haigekassa liigetele, ei nõua, et abiandmine kassaliigete perekondadele peaks sündima kõigile ühesugusel määral, ei nõua seda ka Paide linna Ühise Haigekassa põhikiri. Kui lähemalt waadelda tööst. töö seadust, siis paistab silma, et seadus ise ka mitmes kohas kassaosalisi liikidesse jagab. Nii, näiteks, lubab § 312 sünnitusabiraha maksta ainult neile kassaliigetele, kes enne sünnitust wähemalt 3 kuud haigekassa liikmed on olnud. Sellepärast ei ole põhjust Paide linna Ühise Haigekassa otsust seaduswastaseks lugeda, kuna ta ka sisuliselt waadeldes õigluse põhimõtete wastu ei käi, sest ei saa nõuda, et haigekassa annaks abiraha samuti nende kassaliigete perekonnaliigetele, kes haigekassale alluwaes ettewõtetes ainult oma peatöö kõrwal töötawad ja maksu maksawad haigekassale ainult

selle kõrvaltöö tasu pealt, kui nende kassaliigete perekonnaliigetele, kes terwe oma töötasu pealt haigekassale liikmemaksu maksawad.

Kinnitusnõukogu I osakond otsustas: II jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsus 30. aug. 1927 a. päewakorra punkt 6 all tühistada ja Paide linna Ühise Haigekassa peakoosoleku otsus 21. juunist 1925. a. päewakorra § 9 p. 5 all kinnitada. Kinnitusnõukogu liige h-ra Mauritz jäi eriarwami-sele, mille lubas hiljem esitada. Sama teatas ka kinnitusnõukogu liige — h-ra Michelson.

Rakwere ja Paide haigekassade-waheline arwete õiendamine.

Arutades Paide Ühise Haigekassa kaebtust 2. jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsuse peale 30. aug. 1927 a., millega „D. J. Limbergi“ lubjatehase suhtes Rakwere haigekassal tekkinud kulud ja tulud tulewad ülekanda Paide Ühisesse Haigekassasse, leidis I osak.:

Töö-Hoolekandeministeeriumis olewate andmete järele on Rakwere Ühine Haigekassa oma liigete arstimise enese kätte wõtnud, kuna aga Paide Ühise Haigekassa liikmeid arstiwad tööandjad. Seda arwesse wõttes ei ole kinnitusameti otsus õige, kui ta nõudis, et kõik Rakwere haigekassal „D. J. Limbergi“ lubjatehase suhtes tekkinud kulud tulewad Paide ühisesse haigekassasse ülekanda. Kassaliigete arstimiseks tekkinud Rakwere haigekassa kulud ja tulud oleks pidanud jääma üle-kandmata.

Sellepärast otsustas:

Tühistada II jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsus „D. J. Limbergi“ lubjatehase tööliste-kassaliigete arstimiseks Rakwere ühisel haigekassal tekkinud tulude ja kulude Paide ühisele

haigekassale ülekandmise asjus. Muus osas kinnitusameti otsus kinnitada.

Haigekassaga liitumise küsimus on tööliste, mitte etfewõtja otsustada.

Arutades Hans Pöderi kaebtust III jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsuse peale 23. aug. 1927 a., millega H. Pöderi tööstus on arwatud Narwa ühise haigekassa alla, leidis I osak.: Küsimuse otsustamine, missuguse haigekassaga teatud etfewõtte liituma peab, on tööst. töö seaduse § 277 järele ainult etfewõtte tööliste otsustada. Et selles küsimuses ka etfewõtte omanikul õigus kaasarääkida oleks, seda kusagilt seadustest näha ei ole, mispärast Hans Pöder'il, kui etfewõtte omanikul, mingit alust ei ole kaebamiseks.

Pärnu lihttööliste keskmine päewapalk.

Arutades Pärnu wabrikantide ühise kaebtust IV jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsuse peale 20. juulist 1927. a. lihttöölise keskmise päewapalga kindlaksmääramise asjus, leidis: Pärnu wabrikantide ühisus ei ole esitanud mingisuguseid andmeid, mis laseksid oletada, et kinnitusameti otsus ei ole tehtud täpseil wastawalt seadusele. Sellepärast ei leia kinnitusnõukogu I osakond mingit põhjust IV jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsust rewideerimisele wõtta, mispärast otsustab: Pärnu wabrikantide ühise kaebtus IV jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsuse peale 20. juulist 1927 a. lihttöölise keskmise päewapalga kindlaksmääramise asjus tagajärjeta jääta ja nimetatud IV jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsus kinnitada.

Õnnetusabirahad ja haigekassa.

Mõned haigekassad olid otsustanud õnnetusjuhtumiste läbi wigastatud kassa-liikmetele suuremaid abirahasid määrata, kui nad maksawad harilikku haiguse puhul, samuti ka pühapäewade ja pühade eest ka siis, kui haiguse puhuks see teisiti oli otsustatud. See kord oli maksew kuni läinud aastani, kus Eesti tööliste kinnitusühisus korruga leidis, et haigekassadel puuduwat sarnaste otsuste tegemiseks seaduslik alus. Kinnitusühisus teatas, et ta haigekassadele sarnastel kordadel, kui niisugused otsused tehtud, õnnetusjuhtumiste abirahasid ära ei tasu. Asi tuli kinnitusametites arutusele, kus tehti mitmesuguseid otsuseid.

13. jaan. wõttis kinnitusnõukogu küsimuse kohta lõpuliku otsuse, seletades, et haigekassad woiwad määrata õnnetusjuhtumiste läbi wigastatud kassaliikmetele suuremaid abirahasid, kui nad maksawad haigetele kassaliigetele, ja haigekassad woiwad õnnetusjuhtumise läbi wigastatud kassaliigetele maksta abirahasid pühade ja pühapäewade eest ka siis, kui nad haigetele kassaliikmetele seda ei maksa.

Motiivid on samad, mis komisjon, kes küsimust enne kaalus, asja otsustamiseks oluliseks tunnistas. Need motiivid on toodud juba „Töö ja Terwise“ nr. 1, 1928. a.

Kinnitusameti otsusi.

2. jaoskonna tööinspektori ringkonna kinnitusameti koosolekult 18. det. 1927. a.

Muuseas oli arutusel:

D. J. Limbergi lubjatehase asi.

Kinnitusameti otsuse 30. VIII. 27. a. põhjal

D. J. Limbergi lubjatehase kohta kogutud materjali ettekande põhjal otsustas kinnitusamet D. J. Limbergi lubjatehase töölistes Paide ühise haigekassa alt Rakwere ühise haigekassa alla arwata alates 1. weebruarist 1928. a.

Ettewõtte waldajal pole õigust nõuda oma ettewõtte ühe haigekassa alt teise alla arwamist.

B. Limbergi palwe tühistada IV. jsk. töökaitses-komissari korraldus D. J. Limbergi lubjatehase Paide ühise haigekassa alla arwamise asjus.

Aruandja teeb ettepaneku palwe tähelepäemata jätta, kui palwe, mis esitatud ettewõtte waldaja, aga mitte ettewõtte tööliste poolt.

Otsustati — tähelepäemata jätta.

18 wäikeettewõtet

arwati Tallinna Ühise Haigekassa alla.

Mitmesugused teated.

Haiguste liikumine Tallinna Ühise Haigekassa liikmete seas 1926. a.

Üldse oli haigeid 2496 m. ja 1907 n. Haiguste järgi wõib neid järgmiselt liigitada: Influenta 531 m. ja 459 n., rheumatism 246 m. ja 105 n., kopsuhaigus 294 m. ja 180 n., bronchiit 62 m. ja 26 n., rinnakelmepõletik 54 m. ja 52 n., südamehaigus 78 m. ja 39 n., maksahaigus 8 m. ja 1 n., sapihaigus 2 m. ja 3 n., neeruhaigus 27 m. ja 20 n., põiehaigus 40 m. ja 57 n., kurguh. 116 m. ja 115 n., silmah. 19 m. ja 13 n., kõrwah. 18 m. ja 27 n., ninah. 15 m. ja 14 n., erguh. 86 m. ja 54 n., waimuh. 3 m. ja 4 n., soonteh. 33 m. ja 19 n., hambah. 13 m. ja 12 n., haawah. 40 m. ja 20 n., suhkruh. 4 m., luuh. 33 m. ja 17 n., nahah. 218 m. ja 100 n., suguh. 2 m. ja 4 n., suguelundite h. 17 m. ja 221 n., nakkush. 50 m. ja 30 n., peapõletik 1 n., käepõletik 3 m. ja 5 n., jalapõletik 3 m. ja 10 n., werewaesus 9 m. ja 17 n., mürgitused 2 m. ja 1 n., wigastused 120 m. ja 50 n., kollatõbi 5 m. 5 n., soolteh. 320 m. ja 215 n., külmawõetuid 9 m. ja 1 n., seljätüüpõletik 7 m. ja 2 n., muud haigused 8 m. ja 4 n., ebatäpselt märgitud haigused 1 m. ja 4 n.

Nagu neist arwudest näha, tuleb kõige enam ette lühiajalist influentsahaigust, üldse 990. Sooltehaigusi, mis tingitud prudulikust toitmisest, oli 535. Siis kopsuhaigusi 474, rheumat 351. Nahahaiguste arw pole wäike — 318. Wäga rohkesti tuleb ette ka suguelundite haigusi naisterahwaste keskel — 221.

Kui wõrrelda haigete arwu eelmiste aastatega, saame järgmise pildi: 1918. a. oli — 1281 h., 1919. a. — 1191, 1920. a. — 2220, 1921. a. — 3349, 1922. a. — 5440, 1923. a. — 6242, 1924. a. — 5513, 1925. a. — 6587.

1925. a. oli eriti rohkesti sooltehaigusi — 1165, siis influentsat 1149, rheumat. 641, nahahaigusi 557, kopsuhaigusi 523 jne.

Õnnetusjuhtumisi oli 1926. a. 1664, neist m. 1373 ja n. 291. 1925. a. oli 1499, 1924. a. 1223, 1923. a. 1348.

Kõige enam oli 1926. aastal käewigastusi: 679 m. ja 163 n., siis jalawigastusi 402 m. ja 63 n., kehawigastusi 134 m. ja 21 n., silmawigastusi 86 m. ja 12 n., peawig. 48 m. ja 25 n., siskonnawig. 9 m. ja 2 n., põletish. 6 m. ja 3 n., lõikeh. 6 m. ja 1 n., mürgitusi 3 m. ja muud 1 n.

Surma ülekaal.

Tallinna elanikkudest suri enam kui sündis 379 inimest.

Terwes Eestis peab surm julmi lõikust: tahab ületada sündimist. Tallinnas, riigi pealinnas, kus 123.564 elanikku, on ta juba lugewa ülekaalu

saanud. 1926. a. sündis elusalt 1421 last, mis teeb iga 1000 elaniku kohta 11,5, suri aga inimesi 1800, mis teeb iga 1000 elaniku kohta 14,6. Seega surnud enam kui elusalt sündinud 379. Peale selle suri siin väljaspoolt Tallinna elanikke 123.

1925. a. sündis elusalt 1516 ja suri 1650, 1924. a. sündis elusalt 1819, suri 1663. Nagu sellest wõrdlusest näha, kaswab pealinnas surma lõikus.

Ka abiellumiste arw väheneb iga aastaga, alates 1923. a., kus oli abiellumisi 1641, 1924. a. — 1522, 1925. a. — 1436, 1926. a. — juba ainult 1389.

Surnult sündis 1926. aastal: poeglapsi 22, tütarlapsi 18, kokku 40.

Suri linnajagude järgi: I — 309, II — 250, III — 365, IV — 332, V — 290, VI — 135, linnajagu märkimata 119, väljaspoolt 193, kokku 1993.

Suuremad surewuse kuud on: november 174, detsember 165, mai 155. Kõige vähem suri juunis — 98.

Wanuse järgi oli surijaid: kuni 1. a. — 70 m. ja 49 n., 1—5 a. 79 m. ja 62 n., 5—10 a. — 28 m. ja 32 n., 10—15 a. — 13 m. ja 14 n., 15—20 a. — 24 m. ja 19 n., 20—25 a. — 27 m. ja 29 n., 25—30 a. — 53 m. ja 40 n., 30—35 a. — 46 m. ja 32 n., 35—40 a. — 46 m. ja 26 n., 40—45 a. — 69 m. ja 35 n., 45—50 a. — 60 m. ja 27 n., 50—55 a. — 89 m. ja 44 n., 55—60 a. — 69 m. ja 47 n., 60—70 a. — 133 m. ja 135 n., 70—80 a. — 95 m. ja 164 n., 80 a. ja enam — 36 m. ja 103 n., märkimata 3 m. ja 2 n.

Wallalisi mehi suri 233, naisi 168, abielus 479 m. ja 240 n., leski 99 m. ja 333 n., lahutatud 10 m. ja 6 n., märkimata 29 m. ja 10 n.

Rahwuswahelise sotsiaaltöö ühised nõupidamised Pariisis 1928. a.

2.—13 juulini k. a. korraldatakse Pariisis 4 rahwuswahelist nõupidamist ja 2 näitust: 1) Rahwuswaheline elamute ja asulate korraldamise kongress. 2) Rahwuswaheline lastekaitse kongress. 3) Rahwuswaheline awaliku ja erahoolekande kongress. 4) Rahwuswaheline sotsiaaltöö konwents: a) sotsiaaltöö üldine korraldus, b) sotsiaaltöö õpetamine, c) sotsiaaltöö meetodid individuaalsetel alustel, d) sotsiaaltöö ja tööstus, e) sotsiaaltöö ja sotsiaal-terwishoid. Samuti korraldatakse Pariisis samal ajal suurem rahwuswaheline elamute, lastekaitse, hoolekande ja sotsiaaltöö näitus.

Ülalähendatud nõupidamiste eeltöödele asuti juba 1926. aastal, milleks loodi „Sotsiaaltöö nõupidamiste organiseerimis-büroo“. Nõupidamised ei kanna ei riiklist, poliitilist ega usulist laadi; nende eesmärk on kergendada kogu ilma sotsi-

aaltöö tegelaste ja asutuste wahel wahekordade loomist, kaasa aidata tarwiliste andmete ja teadmiste lewinemisele ja wastastikuse arusaamise süwenemisele.

Nõupidamiste organiseerimis-büroo poolt on Eesti Punase Risti peawalitsuse esimehele Dr. H. Leesmentile ettepanek tehtud, Eestis ellu kutsuda wastaw rahvuslik komitee, kes koondaks nõupidamistest huwilatud isikuid ja asutusi, korraldaks arutusele tulewate küsimuste uurimust rahvuslikust seisukohast, wastu wõtaks ja läbi waataks nõupidamisest osawõtmise soowiawaldusi, korraldaks ja edasi saadaks näitusele saadetawaid materjale jne., ning kelle ülesandeks oleks alalise rahwuslise komitee kujundamine.

Rahwuslised komiteed on seni ellu kutsutud 21 riigis. Eesti komitee asutamise koosolek peetakse ära 4. weebruaril s. a. kell 11 hom. E. Punase Risti Peawalitsuse ruumes. Asutamise koosolekule kutse on ka E. Haigekassade Liidule saadetud, kes oma esitaja kaudu sellest osa wõtab.

Terwishoiu ja esimese abi loengud

E. H. Liidu korraldusel Tallinna haigekassa liigetele ja nende perekonna liigetele algasid 10. jaanuaril kell 7 õhtul E. Punase Risti Peawalitsuse loengute saalis. Loengutele registreeritud kuulajate arw on 116: 81 naister, ja 35 meesterahwast, neist 92 kassaliiget ja 24 perekonnaliiget. Loengud on igal teisipäewal ja neljapäewal kella 8—9 õhtul. Loengute selgitamiseks näidatakse walguspilte ja teoreetiliste loengute korral tehakse ka praktilisi harjutusi, milleks kuulajad 2 gruppi on jaotatud.

Rahwuswahelise Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu peakoosolek

oli 27. jaanuaril s. a. töö-hoolekandeministeeriumis. Peale ajulise juhatusse aruande Ühingu senisest tegewusest, arutati tulewiku tegewuskawa ja wõeti wastu 1928. a. eelarwe. Põnewamaks küsimuseks koosolekul osutus oma häälekandja soefamine. Kuna oma ajakirja wäljaandmine noorel ühingul majandusliselt üle jõu käib, leiti mitmekülgse kaalumise järele kõige kohasemaks ühinemine E. Haigekassade Liidu häälekandja „Töö ja Terwisega“, milline organisatsioon ja ajakiri samu sihti taotleb, kui R. S. A. E. Ühingi. Juhatusese tehti kohuseks ajakirja ühiseks wäljaandmiseks E. Haigekassade Liiduga läbirääkimisesse astuda, et ajakiri „Töö ja Terwisest“ kujuneks wälja kaaluwam sotsiaalpoliitiline ajakiri.

Ühingu liikmemaks 1928. a. määrati 2 krooni. toetajale liikmeile-asutustele — 10 krooni aastas.

Ühingu juhatusse waliti: J. Sonin, A. Gustawson, E. Madisson, W. Grohmann ja A. Tooms. Kandidaatideks: A. Mey, J. Ode ja A. Pullerits. Rewisjoni komisjoni waliti: K. Tomingas, G. Rebane ja R. Aström.

Streigid 3200 aastat tagasi.

Ka siis suudeti rõhujatest jagu saada.

Jenas ilmuw ajakiri „Urania“ wõtab nowembrikuu numbris waatlusele töölisliikumise wanas Egiptuses, milles muuseas kirjeldatakse streiki 3200 aastat tagasi. Nagu teada, ehitasid wana Egiptuse walitsejad ja jõukam klass enestele juba enne surma uhked kabelid, millest ajajooksul kujunesid

wälja n. n. „kabel-linnad“. Nende korrahooldmise, remonteerimise ja ilustamise juures olid ameisid sajad preestrid ja ametnikud ning tuhandeid töölisi. Nad elasid sinna kõrwale ehitatud hoonetes. Töölised olid jagatud kahte ossa: poolwabad ja orjad. Esimesed olid peaaegu kõik käsitöölised: sepad, kiwiraiujad, wärwijad, joomistajad, kuid teised tegid raskeid tööd. Palka makseti nii esimestele kui ka wiimastele teras: leib, kala, riie jne. Kawalad ametnikud oskasid osa töölistele kuuluwast palgast omale jääta, tarwitades eläoiget mõõtu ja kaalu. See ametmeeste „isu“ oli oma haripunktile jõudnud umbes 1400. a. enne Kristust. Tüüsatud töölised hakkasid järjest rohkem nurisema ja Ramses 3. walitsemise ajal (1500. a. enne Kristust) katkestasid nälgitud töölised ühel päewal töö, murdsid hauakabeli wärawa lahti ja ähwardasid purustada Ramses 2. templit. Preestrid ja ametnikud tegid asjataid katseid nende rahustamiseks. „Andke meile riideid, leiba ja kala, sest 18 päewa ei ole meie midagi söönud ega joonud. Tehke meie nõudmised teatawaks waraole ja ülempreestri.“ Streik lõppes tööliste wõiduga ja nad said palka täies ulatuses. Kuid rahu polnud kestew. Ametnikud hakkasid jälle töölisi tüssama ja mõne nädala pärast puhkes teine — palju laialdasem ja kohutawam streik, wõi õigemini — mäss. Mitu tuhat suur tööliste armee ähwardas riigi wiljaaita sisse murda. Suurte lubaduste ja 50 kofi wiljaga suudeti töölisi rahustada, kuid 11 päewa pärast puhkes uus mäss. Selle tulemuste kohta puuduwad teated.

Trükitöölised on alanud palga-wõitlust.

Senised palgad on liig madalad. Tallinna trükitöölised nõuawad palgakõrgendust 30% wõrra neile, kes saawad nädalas kuni 2100 mk., neile aga, kelle nädalapalk üle selle määra ulatab, 650 mk. palgalisa nädalas.

Riigi- ja omawalitsusteenijate pensioniseadus

on sotsiaalkomisjonis uuesti läbiwaadatud ja tuleb riigikogus sel kuul otsustamisele.

Haiguskinnituseaduse muutmise eelnõu

puhkab praegu riigikogu sotsiaalkomisjonis ja ootab wabariigi walitsuse seisukohta.

Läkastuskõha ja ultraviolettt kiired.

Mõned arstid tarwitawad läkastuskõha arstimisel ultraviolettt kiiri. Nad lõendawad, et sajast lapsest 80 prots. saawad terweks, 10 pr. paranewad ja ainult 10 prots. juures ei ole vähematki muudatus ultraviolettt kiirtega rawimisel.

Juukste wäljakukkumisest.

Erilist arsirohtu juuste wäljakukkumise wastu pole. Kui see sünnib mõne haiguse tagajärjel, siis ühes haiguse paranemisega jääb ka juukste wäljakukkumine ära. Harilikult on juukste wäljakukkumise põhjuseks seborrhoea, raswajooks, kuiw wõi raswane kõõmetus, raswanäärete tegewuse rikked. Seborrhoea põhjuseks wõiks olla haigused, nagu kõhu- ja soolte katarr, wewewaeus, korratu toitmine, ületöötamine ja teised organismi rikked.

Juukste väljakukkumise vastu võib võidelda ka juukste eest hoolitsemisega. Kamm ei tohi teraw olla, alguses tuleb sugeda harwa kammiga. Igal inimesel peab oma kamm ja hari olema, ei tule tarwitada teiste omi. Nad tulewad puhtad ja korras hoida. Sageli aga ei pesta kammi ja harja üldse mitte. Wähemalt kord nädalas tuleb neid puhastada; tuleb ka hoida tolmumise ja mustumise eest. Pead tuleb vähemalt kord nädalas pesta sooja weega ja marseille seebiga, peale pesemise, kui juba nahk ja juuksed kuiwanud, võib juukseid kergelt võida mandliõliga.

Ei juukste väljakukkumise põhjuseks võib olla organismi rike, siis juba sellepärast on arsi poole pööramine tarwilik.

Tööpuudus Eestis

annab ennast tänawu väga terawalt tunda. Tööolud on weel enam ummistunud, kui eelmistel aastatel, kuid hädaabiõid korraldatakse vähem. Tööpuuduse all kannatajate toetamiseks ei tehta õieti midagi.

Põlewkiwi tööstuse töölistele

wanaduse ja töewõimetuse pensioni õigusi, mis osal riigitoõlistel ning kõigil riigi- ja omawalitsuse teenijail juba olemas, ei antud. Sellekohane ettepanek lükati riigikogus tagasi. Walitus oli vastu. Samuti lükati tagasi ettepanek, millega taheti põlewkiwi töölistele õigus anda tööstuse nõukogusse oma keskelt ühe esitaja walimiseks.

Wähjatõppe sureb enam kui sõjas.

Ameerika statistilliste andmete järgi on seal 10 aasta jooksul surnud vähjahaigusesse enam inimesi, kui selle aja kestel kõigis sõdades ja riigipõõretes, mis tema piirides selle aja kestel olnud. Põhja-Ameerikas üksi sureb iga aasta vähjatõppe kuni 100 tuhat inimest.

Kuidas arstida sammaspool?

Sammaspool, eczema, on mitmesugune: leemendaw, kestaajaw, raswakõõmaline jne. Ta on nahahaigus ja tekib mitmesugustel põhjustel, alates riiete õõrumisega ja lõpetades ainete wahetuse rikkega. Wiimasel ajal on hakatud teda waatlema ka kui närwikawa haigustuse tagajärjel tekkinud nähtust. On arstitud ka broomiga ja selle juures hääde tagajärgedega. Koduste abinõudega teda arstida ei saa. Tuleb pöörata arsti poole. Sammaspoole haigetel tuleb sagedamini käsi pesta ja mitte tarwitada teiste inimestega ühiseid kätterätte jne.

Konnasilmad.

Tüütawad on konnasilmad warwastel, teewad ka walu. Neid on võimalik ära arstida. Et konnasilmade eest hoida, tuleb hoiduda saabaste eest, mis warwaid pigistawad ja hõõruwad. Konnasilma võib ära lõigata, enne teda pehmeks tehes palawas seebiwees leotades või salitsilliseebi plaastriaga. Lõigata tuleb ettewaatlikult, hoidudes werekihwituse eest. Sageli kisutakse konnasilm mustade küüntega, lõigatakse puhastamata kääridega. Sel võibwad väga halwad tagajärjed olla. Nuga peab

teraw ja puhas olema, keewa weega puhastatud või ka piiritusega.

Ise lõigates ei tule mitte terwet kudet rikuda, lihasse lõigata.

Konnasilma vastu on:

Acid. salicyl 5,0

Collodii 20,0

ehk: Acid. salicyl. 2,0

Extr. cannab. indic. 0,6

Tinct. Jod. gutt. x

Collodii ad 20,0

Nende rohtudega tuleb igapäew konnasilma määrada ja mõne aja pärast tuleb ta kergesti ära.

On ka teisi arstimiswiise, mida juba arstilt küsitagu.

Kergendust toowad ka konnasilma rõngad, mida walmistakse kautshukist, nahast ja watisist, mida pannakse konnasilmadele peale ja ümber, et hõõrumist vähendada.

Mürgitus saapamäärega.

Saksa arstiteaduslistes kuukirjades on toodud mürgitusjuhtumisi saapamäärega. Mürgituse tundemärkideks on peawalu, pea uimatus (ringikäimine), sumin või kohin kõrwades, isesugune maik suus, halb enesetunne, wärin-krambid, kõnelemise raskused, hingeldamine, südamekloppimine ja ajutine kusemise takistus. Võib tähele panna naha sinist-mustakat wärwi, iseäranis silma sarwnahal ja küüntel. Määre tungib läbi naha ka siis, kui see on rikkumata. Kahjulik on ka määre lõhn. Mürgitust on enam suwel, kui higi hõlbustab mürkolluse sisetungimist ja kuumus mürkgaasi tekitab. Mürgituse põhjus — bensoli ja anilinwõie segu, mille tarwitamist saapamääreteks tuleks ära keelata.

Punane nina.

Punane nina (nasis rubra) ei ole alati mitte alkoholiliste jookide tarwitamise tagajärg, nagu harilikult arwatakse. Põhjuseks on sagedasti were ringwoolu korratus, südame ja were haigus, kange kohwi joomine, peale selle ninasade haigus, seedimis- ja suguorganide haigused, aga ka naha ärritamine halwa seebi ja päikese põletamise läbi. Et seda haigust arstida, on tarwis teha selgeks põhjus. On tarwis arsti poole pöörata, kes määrab wastawa raimiswiisi.

Küsimused ja wastused.

Kas on margariin toitew?

Teatud toiduollused ei puudu ka margariinis. Wõrreldes või ja raswaga, tuleb margariin Eestis kallim ka praeguste hindade juures, kui wõrrelda nende toiduwaärtust. Margariini walmistamine Eestis on kaitsstud kõrgete sissewotollidega mõne üksiku wabrikandi huwidēs. On soowitaw, et töölised ei laseks ennast meelitada selles, et margariini hind ploomiraswa hinnast wahel kümme-kond marka odawam on, wõist aga 40–50 m., waid tarwitaksid raswa ja kui võimalik, ka wõid. Tihti on kunstwõi ja margariin päris alawäärusline.

EESTIMAA HAIGEKASSADE LIIT

ja ajakiri „TÖÖ JA TERWIS“ toimetus ja talitus
asub 1. weebruarist 1928. a. alates

Nunne tän. nr. 11, krt. 6

Asjaajamise tunnid kella 10-12 e. l. ja 4-5 p. l.

E. HAIGEKASSADE LIIDU JUHATUS.

Tellige 1928. aasta peale „Rahwa Sõna“

- „Rahwa Sõna“ on linna ja maa demokraatlikkude kihtide häälekandja.
- „Rahwa Sõna“ on huwitavam, wärskem ja haaravam päewaleht Eestis.
- „Rahwa Sõna“ ei kirjuta igasugu tähtsusetu kribukrabu ega wii lugejat eksiteele, ta pöörab tähelepanu ainult tähtsama peale, sel alal on ta täielikum ja tõetruum ajaleht Eestis.
- „Rahwa Sõna“ wõitleb tõe, ühiselulise õigluse ja töörahwa parema tulewiku eest.
- „Rahwa Sõna“ wõitleb korrupsiooni, ülekohtu ja rahwa pimestamise vastu.
- „Rahwa Sõnal“ on juhtkirjad ja artiklid tuntud poliitikameeste ja paremate asjatundjate sulest.
- „Rahwa Sõna“ wested ja grimassid on loetawamad Eestis.
- „Rahwa Sõnal“ on üle tuhande kirjasäätja Eestis ja kaastöölised kõigis tähtsamates välisriikides.
- „Rahwa Sõna“ loewad kõik waimlist ja kehalist tööd tegijad.
- „Rahwa Sõna“ tellimisi wõtawad vastu kõik postiasutused.

Tellimise hind:	1 kuu postiga	—	1 kroon	10 senti
	2 „ „	—	2 „	20 „
	3 „ „	—	2 „	80 „
	6 „ „	—	5 „	30 „
	12 „ „	—	10 „	50 „

„Rahwa Sõna“ talitus ja peakontor Tallinnas,
W. Pärnu maantee nr. 31, telefon 19-23 ja 3-61.

Tarwilik käsiraamat igale!

Dr. W. Sumberg'i

ESIMENE ABI

õnnetusjuhtumustel.

32 lehek. broshüür 45 pildiga.

Hind ainult 5 senti.

Saada kõigist suurematest raamatu-kauplustest ja haigekassadest.

PEALADU:

Eestimaa Haigekassade Liidus

Nunne tän. nr. 11, krt. 6, TALLINNAS.

Tallinna Ühise Haigekassa kaotatud liikmeraamatud,

mis maksusetaks tunnistatakse:

1. Wil. Neudorf'i nimele — liikmer. nr. 2684
2. Gena Rage „ „ „ 8261
3. Johann Möttus'e „ „ „ 8284
4. Johanna Birk'i „ „ „ 2539
5. Arnold Toll'i „ „ „ 2931
6. Aleks. Wulfits'e „ „ „ 4959
7. Anetta Trofimowa, „ „ „ 1212
8. Johannes War'i „ „ „ 373
9. Liisa Jänes'e „ „ „ 4300

Wastutaw toimetaja: Leopold Johanson.

Wäljaandja: Eestimaa Haigekassade Liit.

A. Devis'e ja J. Magnus'e trükikoda, Tallinnas, Lai t. 38.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR